

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 5, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 332.1

О. Ю. Чубукова,

д. е. н., проф., зав. кафедри Економічної кібернетики, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ

МОДЕЛІ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

O. U. Chubukova,

Doctor of Economics, professor, head of the department of Economic cybernetics, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv

MODELS AND ACTUAL PROBLEMS OF REGIONAL DEVELOPMENT IN MODERN CONDITIONS

В статті представлено огляд моделей ринкового господарювання у прив'язці до регіонів України. Визначені прогалині питання, а саме – регулювання і управління регіонами на сучасному етапі економічного розвитку. Запропоновані концептуальні засади ефективного управління економічним розвитком регіонів в умовах становлення ринкового середовища. Визначені ролі екзо- і ендогенних факторів в цьому процесі.

This paper provides an overview of models of market economy in relation to the regions of Ukraine. It is defined gaps questions - namely, regulation and control regions at the present stage of economic development. It is suggested the conceptual foundations of effective management of regional economic development in the conditions of the market environment. It is defined as exogenous and endogenous factors in this process.

Ключові слова: *модель ринкового господарювання, регіональний розвиток, регіональна економіка.*

Keywords: *model of market economy, regional development, regional economics.*

Вступ.

На сучасному етапі світового економічного розвитку чітко прослідковуються дві основні моделі ринкового господарства, що отримали розповсюдження в економічно розвинутих країнах.

Перша модель, яка характерна для сучасної американської економіки, пов'язана з різким обмеженням прямого адміністративного регулювання розвитку народного господарства (в тому числі через зниження податків, обмеження росту державних витрат, лібералізацію кредиту та ін.), звуженням соціальних сторін діяльності держави, а також з відносно низькою часткою державної власності. При цьому важливу роль у всіх сферах економіки відіграють ринкові механізми саморегулювання.

Друга модель, яка найбільший розвиток отримала у ФРН та Японії, характеризується активним впливом держави на функціонування національного ринкового господарства, потужною системою соціального забезпечення та соціальною підтримкою малозабезпечених груп населення, порівняно високою часткою доходів державного бюджету у валовому внутрішньому продукті, значною питомою вагою державної власності.

Кожна із них має як свої переваги, так і недоліки. Безперечною перевагою американського типу ринкового господарства є відносна гнучкість всього економічного механізму, основною метою якого є отримання максимального прибутку, більш високий ступінь підприємницької активності, що обумовлено широким набором альтернатив вигідного вкладення капіталу. В той же час дана модель ринку базується на створенні умов для досягнення саме індивідуального успіху при недостатньо розвинутих суспільних формах соціального захисту населення, що фактично викликає різку диференціацію рівня життя різних соціальних груп. Остання обставина, при розгляді його на довготривалу перспективу, може стати однією із передумов посилення загальної нестабільності в суспільстві.

Альтернативна модель ринкової економіки, класичною формою якої є соціальне ринкове господарство Німеччини, навпаки, забезпечує досягнення високих кінцевих виробничих результатів (перш за все, виключно високу якість продукції, що випускається) при підтримці розумного балансу інтересів, прав і зобов'язань («соціальне партнерство») роботодавців, з одного боку, та осіб найманого праці, з іншого. Разом з тим суттєвим недоліком даної моделі ринкової економіки є надзвичайна негнучкість господарського механізму і властивих йому економічних структур, надзвичайна залежність від сприятливої кон'юнктури світового ринку (з огляду на значну питому вагу експорту у валовому національному продукті).

Послаблення дестабілізуючого впливу вказаних факторів досягається за рахунок посилення інтеграційних процесів в рамках єдиного економічного простору (Європейського союзу).

Для України не можна вибирати ту чи іншу модель в чистому вигляді. Оскільки наша держава і її регіони мають цілий ряд певних особливостей, які суттєво відрізняють її від інших регіонів світу. Це і ресурсний потенціал, розвиток основних галузей суспільно-господарського комплексу, кількість і якість трудових ресурсів і в решті решт певні особливості українського менталітету.

В умовах ринкової економіки реальними її суб'єктами є юридичні і фізичні особи. Таким суб'єктом ринку виступає і регіон, зокрема, адміністративна область, населений пункт тощо. Кожний регіон володіє господарським потенціалом, формує свою власну бюджетну систему, організовує внутрішньорегіональний і міжрегіональний обмін, вирішує виробничі, інвестиційні, трудові і соціальні проблеми на своїй території.

Соціально-економічний розвиток регіонів України характеризується суперечливістю результатів. Реалізація стратегії призупинення темпів падіння виробництва в цілому по Україні характерна і для багатьох регіонів. Намітилися ознаки економічної стабілізації і зростання.

Економічне зростання значною мірою залежать від забезпечення сталого розвитку регіонів. Однією з причин, що стримують економічне зростання, є неповне врахування територіального фактору в соціально-економічному розвитку країни і управління цим процесом. Звідси особлива увага до проблем регіонального розвитку, управління цим процесом, методичного обґрунтування і розробки практичних рекомендацій удосконалення управління регіональним розвитком.

Об'єкти та методи дослідження.

Вітчизняні вчені зробили вагомий внесок у розвиток теорії і практики щодо економічного розвитку регіонів. Однак до цього часу залишаються недостатньо розробленими питання регулювання і управління регіонального розвитку. Саме тому метою статті є пропозиції щодо розроблення концептуальних засад ефективного управління економічним розвитком регіонів в умовах становлення ринкового середовища, визначення ролі екзо- і ендогенних факторів цьому процесі.

Результати та їх обговорення.

Територіальна структура господарського комплексу країни суттєвих змін не зазнає. Базові галузі економіки – енергетика, паливна промисловість, металургія, машинобудування та хімічна галузі зосереджені переважно в Донецькому, Придніпровському та Центральному регіонах. Ці галузі виробляють понад 70% промислової продукції і найбільші обсяги валового внутрішнього продукту України (рис. 1). У регіонах їх розміщення відмічено найвищі показники зосередження населення та виробництва доданої вартості. Зберігається тенденція зростання територіальної концентрації виробничого потенціалу у високоурбанізованих регіонах. У деяких з них (Придніпровський, Центральний) відзначено і більше зростання виробництва продукції сільського господарства, ніж у багатьох традиційних виробників аграрної продукції.

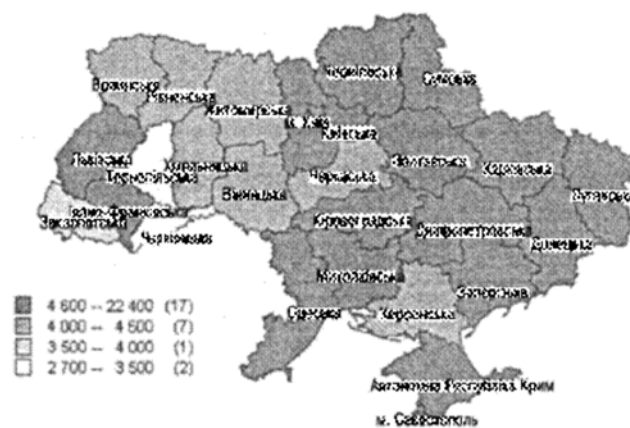

Рисунок 1. Диференціація областей України по обсягу валової доданої вартості за 2012 р.

Сформувалися і регіони з високою територіальною концентрацією виробництва продукції сільського господарства, до яких належать Поліський, Подільський та Карпатський регіони.

За останній період аналіз динаміки розвитку виробництва свідчить про те, що в регіонах Полісся і Поділля спостерігаються депресивні процеси, коли спад економічної діяльності є переважаючою тенденцією. Разом з тим в Донецькому, Придніпровському та Східному регіонах має місце зростання показників виробництва продукції. Саме на ці регіони, а також на Центральний регіон припадає найбільша частка капітальних вкладень і прямих іноземних інвестицій.

Регіональні відмінності спостерігаються і в розвитку соціальних процесів. Так, у високоурбанізованих регіонах має місце найзначніше зменшення загальної чисельності населення. В цих регіонах, як і в регіонах глибокої депопуляції, найбільш високі показники зниження природного приросту, значного зростання рівня безробіття.

В окремих регіонах склалася несприятлива і екологічна ситуація, яка вимагає термінового вирішення. Це стосується Донецького, Придніпровського та Поліського районів. Все це потребує розробки системи заходів з підвищення ефективності використання економічного потенціалу регіонів, поглибленню процесів ринкової трансформації, оптимізації управлінських рішень з метою піднесення життєвого рівня населення. Особливої уваги потребують питання управління розвитком регіонів. Вдосконалення механізму державного управління вимагає реалізації заходів щодо соціально-економічному розвитку в контексті державної регіональної політики. Значення регіонального підходу в період трансформації суспільної системи неухильно зростає. Це підтверджується і тією активною діяльністю адміністративних і законодавчих органів країни з різних питань регіональної політики, яка мала місце в останні роки. Про це свідчить прийняття Указів Президента та постанов Кабінету Міністрів України, які стосуються регулювання та управління регіональним розвитком як на внутрідержавному, так і міждержавному рівнях.

Висновки.

Основними завданнями регіонального розвитку України та управління ним в найближчі роки мають бути такі:

- Найбільш актуальною серед економічних проблем для Донецького регіону є ефективна реструктуризація економіки за рахунок вдосконалення виробничої спеціалізації базових галузей – вугільної, хімічної, коксохімічної, металургії. Ці галузі є найбільш матеріаломісткими і створюють найбільше техногенне навантаження на природне середовище. Надто загострилась на цьому фоні і соціально-економічна ситуація. Вона виявляється в постійному зменшенні чисельності населення за рахунок перевищення смертності над народжуваністю, від'ємним сальдо міграції. В цих регіонах найбільше вивільнення працівників із сфери економічної діяльності, в структурі яких переважають жінки і молодь. Це загострює проблему зайнятості працездатного населення, особливо шахтарів, жінок та молоді.

- У Придніпровському регіоні, де зосереджена чорна і кольорова металургія, гірничовидобувна, коксохімічна галузі та важке машинобудування створилося надмірне навантаження на природне середовище. Це доповнюється загостренням соціальних проблем. Тому для цього регіону актуальним є активізація структурних перетворень у виробничій сфері з урахуванням соціальних наслідків.

- Найбільш гострою проблемою у Поліському регіоні є реабілітація радіаційно забруднених територій та залучення ресурсного потенціалу до народногосподарського обороту.

Література.

1. Сунцова О.О. Вплив рівня фіскальної децентралізації на ВВП та дохідну частину місцевих бюджетів // Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал. – К.: Національна академія управління, 2002. – №2. – С.32-36.
2. Jan K. Brueckner, Fiscal Decentralization in Developing Countries: The Effect of Local Corruption and Tax Evasion // *Annals of Economics and Finance*, #1, 2000. – p.1-18.
3. Сунцова О.О. Місцевий економічний розвиток: фінансовий аспект // Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія», Том 44 Економічні науки. – 2005. – С.71-75.
4. Сунцова О.О. Состояние бюджетной децентрализации в Украине и ее влияние на социально-экономическое развитие регионов // Научный информационный журнал Бизнес Информ. – №3 – 4. – 2007. – с.121–124.

References.

1. Suntsova, O.O. (2002), "The impact of fiscal decentralization on GDP and revenues of local budgets", *Aktual'ni problemy ekonomiky: naukoviy ekonomichnyy zhurnal*, vol.2, pp.32 – 36.
2. Brueckner, Jan K. (2000), "Fiscal decentralization in developing countries: The effect of local corruption and tax evasion", *Annals of Economics and Finance*, vol. 1, pp. 1–18.
3. Suntsova, O.O. (2005), "Local economic development: the financial aspect", *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Kyievo-Mohylians'ka akademiia"*, vol.44, pp.71-75.
4. Suntsova, O.O. (2007), "State of fiscal decentralization in Ukraine and its impact on socio-economic development of regions", *Nauchnyy ynformatsyonnyy zhurnal Byznes Ynform*, vol.3-4, pp.121–124.

Стаття надійшла до редакції 08.05.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"